

SURXONDARYO VILOYATIDA CHORVACHILIK TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISH

Olimqulov Yashnar Maxmadamin o'g'li

Termiz Davlat Universiteti Tabiiy fanlar fakulteti Geografiya ta'lim yo'nalishi talabasi

Abduvohidov Asqarali Erkin o'g'li

Termiz Davlat Universiteti Tabiiy fanlar fakulteti Geografiya ta'lim yo'nalishi talabasi

Murtazayev Jahongir Baxrom o'g'li

Termiz Davlat Universiteti Tabiiy fanlar fakulteti Geografiya ta'lim yo'nalishi talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7330157>

Annotatsiya. Ushbu yozilgan maqolada yurtimizda chorvachilikka qaratilgan e'tibor hamda uning istiqbollari, Surxondaryo viloyatida xususan bu borada amalga oshirilayotgan loyihalar, viloyat va tumanlarda joylashgan chorvachilik tarmoqlari go'shtni qayta ishlash va undan xalqimiz extiyoji uchun zarur bo'lgan mahsulotlar tayyorlanishi yoritilib o'tilgan. Xulosa o'rnida chorvachilik xususiyatlari va sohani rivojlantirishdan xorij davlatlari tajribalaridan o'rganish katta samara ekanligi keltirilgan.

Kalit so'zlar: qulay tabiiy geografik sharoit, chorvachilik sohalari, intensiv chorvachilik, tog' va tog' oldi yaylovlar, qoramolchilik turlari, fermer xo'jaliklari sutchilik, go'sht kambinatlari, qoramollar soni.

РАЗВИТИЕ ЖИВОТНОВОДСТВА В СУРХАНДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация. В данной письменной статье основное внимание уделяется животноводству в нашей стране и его перспективам, проектам, реализуемым в Сурхандарьинской области в частности в этой связи, животноводческим производствам, расположенным в областях и районах по переработке мяса и производству продукции, необходимой для потребления нашего народа подчеркнуто. В заключении констатируется, что большой пользой является изучение опыта зарубежных стран в особенностях животноводства и развития отрасли.

Ключевые слова: благоприятные природно-географические условия, животноводческие районы, интенсивное животноводство, горные и предгорные пастбища, виды скотоводства, молочные фермы, мясокомбинаты, поголовье крупного рогатого скота.

DEVELOPMENT OF ANIMAL HUSBANDRY IN SURKHANDARYA REGION

Abstract. This written article focuses on animal husbandry in our country and its prospects, projects implemented in the Surkhandarya region in particular in this regard, livestock production located in the regions and districts for meat processing and production of products necessary for the consumption of our people is emphasized. In conclusion, it is stated that it is of great benefit to study the experience of foreign countries in the features of animal husbandry and the development of the industry.

Keywords: favorable natural and geographical conditions, livestock areas, intensive livestock breeding, mountain and foothill pastures, types of cattle breeding, dairy farms, meat processing plants, cattle.

KIRISH

Prezident Shavkat Mirziyoyev raisligida 2022-yil 16 fevral kuni chorvachilik sohasidagi ustuvor vazifalar muhokamasi yuzasidan videoselektor yig'ilishi o'tkazildi. Ma'lumki, bu soha

oilalar farovonligi va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda katta o'rin tutadi. Aholining kundalik iste'mol xarajatlarining 30 foizini go'sht, sut va tuxum mahsulotlari tashkil etadi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Oxirgi uch yilda chorvachilik bo'yicha chiqarilgan qarorlarga asosan, 8 turdagi subsidiya va imtiyozli kreditlar ajratish yo'lga qo'yildi. Shu davrda chorvachilikka 15 trillion so'mdan ziyod kredit ajratilib, 4 ming 500 ga yaqin loyiha amalga oshirildi. Naslchilik xo'jaliklarining soni 3 baravarga ko'payib, 1 ming 414 taga yetdi. Natijada, 2019-2021 yillarda chorva mollarining bosh soni 1 million 200 mingtaga ko'paydi.

Lekin iqlim o'zgarishlari, suv va yer tanqisligi, pandemiya kabi zamonamizning dolzarb muammolari chorvachilikni ham qiyinlashtirmoqda.

Surxondaryo va Qashqadaryoda takroriy ozuqabop ekin maydonlari 23 ming gektarga qisqargan. Shu bois, chorvachilik sohasini qo'llab-quvvatlash, resurs tejoychi texnologiyalarni keng qo'llash orqali go'sht, sut va tuxum yetishtirishni ko'paytirish har qachongidan ham zarur bo'lmoqda.

Davlatimiz rahbari bu yil chorvachilikda kamida 300 ming, qo'y-echkichilikda 150 ming, pillachilikda 1 million 200 ming, jami 1 million 650 ming aholi bandligini ta'minlash imkoni borligini ta'kidladi.

TADQIQOT NATIJALARI

Buning uchun, avvalo, xonadonlarda kooperatsiya orqali chorvani ko'paytirish kerak.

Prezident bunday tajribalarni boshqa tuman va mahallalarda ham kengaytirish muhimligini ta'kidladi.

Shu bois, chorvachilik sohasini qo'llab-quvvatlash, resurs tejoychi texnologiyalarni keng qo'llash orqali go'sht, sut va tuxum yetishtirishni ko'paytirish har qachongidan ham zarur bo'lmoqda

Aholiga kooperatsiya asosida 350 ming bosh qo'y va echki tarqatilishi, bu maqsadlar uchun 100 million dollar yo'naltirilishi ma'lum qilindi

Jumladan, yerning bir qismini almashib ekish hisobiga, har bir klasterda kamida 500 boshli chorvachilik kompleksi tashkil etish mumkin. Shuningdek, foydalanishdan chiqqan va yangi yerlarni o'zlashtirib, chorva boqsa bo'ladi.

Buni birgina surxondaryo misolida ko'rib chiqadigan bo'lsak

Qadimdan chorvachilik Surxondaryo ahlining doimiy mashg'ulotlaridan biri bo'lib kelgan. Har xonadonda bo'lmasa ham, har ikkidan bir uyda chorva mollari boqiladi. Odamlar kundalik iste'mol mahsulotlarining ma'lum qismini xonadonidagi chorva, parranda mollaridan oladi.

Vohada aholining go'sht, sut va tuxum mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojini to'laroq qondirish maqsadida chorva mollarining tuyoq sonini oshirish, hududning iqlim sharoitiga mos keladigan zotli qoramollarni xorijdan bo'lsada olib kelinishi hamda xalqimizning oziq-ovqat mahsulotlariga, xususan go'sht, sut va tuxum mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojini to'la qondirish borasida tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Natijada, 2022-yil 1-yanvar holatiga ko'ra, Surxondaryo viloyatida barcha toifadagi xo'jaliklarda yirik shoxli mollar 1 023,6 ming bosh, ya'ni o'tgan yilga nisbatan 103 foizga o'sgan. Shundan sigirlar 396,3 ming bosh, qo'y va echkilar 2 478,7 ming bosh, otlar 15 436 bosh, parrandalar 5 079,7 ming bosh ko'payishiga erishilgan. Bilamizki

chorvachilik — qishloq xo'jaligining asosiy tarmoqlaridan biri. Chorvachilik mahsulotlari yetishtirish uchun chorva mollarini boqish va urchitish bilan shug'ullanadi; aholining oziqovqat mahsulotlari (sut, qatiq, go'sht, yog', tuxum va boshqalar), yengil sanoatni xom ashyo (jun, teri, mo'yna va h.k.), dehqonchilikni organik o'g'it bilan ta'minlaydi. Chorvachilik mahsulotlari va chiqindilaridan ayrim ozuqalar (yog'i olingan sut, go'shtsuyak uni, suyak uni va boshqalar), shuningdek, har xil doridarmonlar (shifobaxsh zardoblar, gormonal preparatlar va boshqalar) olinadi. Chorvachilikning taraqqiy etishi va mahsuldorligi dehqonchilikning rivojlanishi, yerdan intensiv foydalanish bilan chambarchas bog'liq. Chorvachilikni asosiy tarmoqlari: qoramolchilik, qo'ychilik, echkichilik, yilqichilik, tuyachilik, parrandachilik, asalarichshshk., quyonchilik, va boshqalardan iborat. Jahon mamlakatlarida tabiiyiqlim sharoitlari va ozuqa bazasiga ko'ra Chorvachilik rivoji o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bundan ko'rinib turibdiki chorvachilik soxasidan hech qanday chiqindi chiqmaydi. Surxondaryo viloyatida tog' va tog' oldi hududlarida chorva mollarini boqish va ko'paytirish juda xam qulay hisoblanadi viloyatda chorvachilik sohalari tarmoqlarini kengaytirib bo'sh ish o'rinlarini joriy qilish va aholini ish bilan taminlash xalqimizning sut, qatiq, saryog' va h,k bo'lgan talabini to'la to'kis qondirish.

MUHOKAMA

Kundalik hayotimizda ovqatga ishlatish uchun asosan sigir sutidan foydalaniladi. Aholi tomonidan iste'mol qilinadigan sutning 95 %ga yaqinini sigir suti tashkil etadi. Sut mineral moddalar kalsiy, kaliy, natriy, magniy, fosfor, temir va h.k. lar tuzlaridan iborat bo'ladi. Ularning hammasi kishi organizmi uchun katta ahamiyatga ega. Sutdagi oqsillar, yog'lar va uglevodlar kishi organizmida deyarli to'la hazm bo'ladi. Bir litr sut taxminan 670 kkal beradi. Sutning tarkibi doim bir xil bo'lmaydi va ular sigirning nasli va yoshiga, parvarish qilinishi, boqilishi, sog'ilishi davrining davomiyligiga va boshqa sababiy omillarga bog'liq bo'ladi. Bu omillardan eng asosiysi – chorvaning boqilishi va nasli hisoblanadi. Yaxshi boqim sut sog'imini oshiradi, uning tarkibi va sifatini yaxshilaydi.

Go'sht — qimmatli oziq-ovqat mahsuloti; so'yilgan hayvon nimtasi yoki nimtasining bir qismi. Go'sht inson iste'mol qiladigan oziq-ovqatdagi oqsilning asosiy manbai hisoblanadi. Go'shtning tuzilishi va ta'mi, sifatlari hayvonlar turi, zoti, jinsi, yoshi, boqish va saqlash sharoitlariga bog'liq. Hayvonlarning turiga qarab, mol (qoramol), qo'y, ot go'shti va boshqalarga ajratiladi. Qoramol, qo'y, echki go'shi sifati va semizligiga qarab birinchi va ikkinchi toifalarga bo'linadi. Go'sht mushak to'qimalarining kimyoviy tarkibi (%): suv 72—75, oqsil 18—22, yog' va yog'simon moddalar 0,5—3,5, azotli ekstrativ moddalar 1 — 1,7, uglevodlar 0,7—1,4, mineral moddalar 0,8—1,8. Go'shtning sifat jihatdan eng muhim qismi mushak to'qimalari hisoblanadi. Go'shtda uning miqdori 40—70% ga boradi. Mushaklar oqsillarida hayotiy zarur aminokislotalar bor. Mushak tolalaridagi miogloblin oqsili go'shtga qizil tus beradi. Go'shtning iste'mol qilinadigan qismining mineral tarkibi (mg%): fosfor 180—230, kaliy 200— 300, kalsiy 7—15, magniy 17—25, temir 1,5—3,0 va boshqa go'sht tarkibida yana turli xil kislotalar, vitaminlar (RR, V, V2, Ye va boshqalar) bo'ladi. Go'shtni uzoq muddatga saqlash uchun muzlatgich xonalar barpo etish kerakdir.

XULOSA

Go'sht va sut mahsulotlari bilan viloyatimiz respublikamiz nafaqat o'z yurtimiz qolaversa chet Yevropa va MDH davlatlariga ham eksport qilish imkonini yaratishimiz

umuman chorvachilik sohasida chet davlatlar tajribasini o'rganib amalda tadbir etishimiz kerak.

REFERENCES

1. A. A. Soliyev "Qishloq xo'jaligi geografiyasi" Toshkent – 2002
2. Хасанов П. А. "ВОЗНИКНОВЕНИЕ ТЕОРИИ О ВЫСОТНЫХ ОБЛАСТЯХ И ЕЕ СВОЕОБРАЗНОЕ РАЗВИТИЕ" "Экономика и социум" №11(90) 2021
3. Rakhmatov Abdukholiq Farkhodovich "Development of Fishing Farms in River and River Areas of Surkhandarya Region | Middle European Scientific Bulletin" <https://cejsr.academicjournal.io/index.php/journal/article/view/822>
4. Рахматов А.Ф. Олимқолов Ү.М. АЗВИТИЕ ЖИВОТНОВОДСТВА НА ГОРНЫХ И ПРЕДГОРНЫХ ПАСТБИЩАХ СУРХАНДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ. "Экономика и социум" №11(90) 2021 <https://www.iupr.ru/teknomer>
5. www.agroinspeksiya.uz